

Recenze

Jana Maryšková: **Nemocniční kaplanství a alternativní spiritualita: Prakticko-teologická reflexe**, Praha: Grada, 2024, ISBN 978-80-247-2446-1

Recenzovaná monografie – *Nemocniční kaplanství a alternativní spiritualita: Prakticko-teologická reflexe* – od Jany Maryškové představuje v českém akademickém prostředí významný příspěvek k tématu kategoriální pastorační služby v rámci praktické teologie, se zaměřením na nemocniční kaplanskou službu. Autorka, která je teoložkou a překladatelkou se specializací na diakonickou teologii a nemocniční kaplanství, se vrací k problematice, která je v současné, silně sekularizované české společnosti neustále aktuální: postavení a role křesťanské služby uprostřed společnosti, kde roste pluralita spirituálních projevů. Tato různorodost spiritualit se pak může projevit především v hraničních životních situacích, kterými je např. vážná nemoc.

Jak již bylo zmíněno, Maryšková se od počátku jasně metodologicky ukotvuje v rámci praktické teologie a jako páteř celé knihy volí metodu rakouského teologa P. M. Zulehnera, tzv. trojkrok *kriteriologie – kairologie – praxeologie*. Tento postup umožňuje nejen teoretickou reflexi, ale i konfrontaci ideálních kritérií s konkrétní životou, mnohdy ne tak ideální praxí neboli „znamením času“ (s. 15). Kniha je členěna do sedmi hlavních kapitol, kde se kapitola č. 1 věnuje vymezení pojmu a použité metodologii.

Kriteriologie (kap. 2) se věnuje stanovení základních a dílčích kritérií pro praxi církve. V souladu s Zulehnerovou metodou je za hlavní měřítko považována praxe Ježíše z Nazareta (s. 43–49). Zulehner vnímá za základní kritérium pro praxi církve evangelizaci, kterou je však třeba dále specifikovat, respektive konfrontovat radostnou zvěst s potřebami dnešní doby a zvolit tak vhodnější klíč (s. 54). Autorka proto jako dílčí kritéria a cíle pro praxi volí čtyři konstitutivní prvky církve: *koinonia*, *diakonia*, *leiturgia*, *martyria* (společenství, služba, bohoslužba, svědectví), které konkrétněji pokrývají celý život církve (s. 54–60).

Kairologie (kap. 3–6) se zaměřuje na analýzu současného společenského kontextu neboli zkoumání „znamení času“ (*kairos*), a to jak v rovině teoretické (kap. 3 a 4), tak empirické (kap. 5). Stěžejním prvkem je zde kvalitativní výzkum vlivu závažného onemocnění na spiritualitu pacientů. Specifikem Zulehnerova modelu v této fázi je zařazení tzv. „Teologického výkladu“ (*theologische Deutung*) uvedeným znamením času, který tvoří obsah 6. kapitoly.

Jde o klíčový mezikrok, který teologicky reflektuje vztah mezi stanovenými kritérii a zjištěnou realitou – tedy k naplnění kterého z kritérií je v dané situaci příhodný čas (s. 38).

Praxeologie (kap. 7) představuje závěrečný krok, ve kterém autorka formuluje závěry pro praxi církve. Na základě předchozího posouzení, zda a nakolik stávající praxe dobře odpovídá na současnou situaci, se věnuje sebepojetí klinické pastorační péče a formuluje konkrétní pastorační doporučení pro práci nemocničních kaplanů.

Maryšková se detailně věnuje vymezení klíčových termínů jako spiritualita a religiozita, velmi přehledně a jasně rozlišuje mezi „tradiční“ spiritualitou (vázanou na církevní instituce, primárně křesťanství) a „alternativní“ spiritualitou (deinstitucionalizovanou, zahrnující široké spektrum esoterických a okultních fenoménů, léčitelů, alternativní medicíny apod.). Důležitou součástí je i terminologické upřesnění mezi duchovní péčí a klinickou pastorační péčí (KPP), přičemž KPP se jeví jako vhodnější termín s ohledem na mezinárodní kontext a ekumenickou spolupráci (s. 35).

Jedním z nejvýraznějších přínosů knihy je začlenění empirické části, která se přímo konfrontuje s fenoménem „alternativní spirituality“. Výzkum ukázal, že závažné onemocnění je sice hraniční situací, která otevírá prostor pro spiritualitu, avšak u pacientů, kteří se neidentifikují s křesťanstvím, je tato spiritualita primárně alternativní (víra v léčitele, horoskopy, energie) a nevede k hlubšímu zájmu o „tradiční“ křesťanskou spiritualitu. Oproti tomu tradičně věřící mají v situaci vážného onemocnění větší otevřenost zajímat se mimo jiné také o alternativní spiritualitu, ač je hnána především „potřebou tělesného uzdravení“ a „není příliš velká“ (s. 167). V kontextu ČR je tak KPP konfrontována se silným trhem alternativní medicíny a léčitelství, které se často jeví jako schopné saturovat psychosociální a spirituální potřeby pacientů (s. 172).

Na základě analýzy kontextu (kairologie) a reflexe výsledků výzkumu dospívá autorka k závěru, že „příhodný čas – kairos“ pro praxi církve v sekulárním českém prostředí leží především v kritériích *diakonia* (služba potřebným) (s. 192) a *martyria* (svědectví života) (s. 232). Tato služba, zejména péče o nemocné, je v české společnosti pozitivně vnímána i u těch, kdo jsou nevěřící nebo vůči církvi skeptičtí (s. 200). Maryšková zde navazuje na výzvu papeže Františka, který církev označuje za „polní nemocnici“, zdůrazňující nutnost vycházení ven a léčení ran (tamtéž, pozn. pod čarou 386).

V praxeologii (kap. 7) Maryšková klade zásadní otázku po identitě nemocničního kaplanství v sekulárním prostředí – tedy zda je KPP „pastorační péče“, nebo spíše jen pomáhající profese s „duchovní přidanou hodnotou“. Inspiruje se přitom i kaplanskou službou v Armádě ČR, která je označována za preevangelizační pastorační všem, kdo ji potřebují (s. 253). KPP je třeba odlišit od sekulárních modelů jako je *spiritual care*, které by ji mohly vytěsnit do pozice pouhé „spirituální asistence“. Křesťanský aspekt KPP je zakotven a má svůj střed v kenotickém a martyrologickém rozměru, tj. v ochotě kaplana „umírat sobě samému“ a být svědkem Boží lásky a proměňující moci skrze prostou přítomnost a solidaritu. Kaplan se stává ve své službě svědkem Božího *con-solatio* (spolu-útěchy) (s. 236).

Jana Maryšková předkládá komplexní a pečlivě zpracované dílo, které přesahuje rámec tradiční teologické literatury. Síla knihy spočívá v odvážném propojení teologické metodologie (Zulehnerův trojkrok) s empirickým výzkumem. Tím poskytuje nemocničním kaplanům, ale nejen jim, prakticko-teologickou reflexi, která je relevantní, srozumitelná a nezbytná pro orientaci v současném, pluralitním a nenáboženském kontextu. Kniha je cenným zdrojem pro každého, kdo se zabývá pastorační péčí, etikou, psychosociálními aspekty nemoci, nebo se snaží porozumět vztahu křesťanství a sekulární společnosti.

Maryšková nakonec dává jasnou odpověď na otázku položenou v úvodu: závažné onemocnění sice otevírá prostor pro spiritualitu obojího druhu, avšak je-li si KPP vědoma své diakonické a martyrologické identity, má potenciál oslovit a být důvěryhodným partnerem pro všechny trpící, bez ohledu na jejich spirituální zázemí.

Klára Suchomelová

DOI: 10.14712/27880796.2026.15